JURYRAPPORT APELDOORNSE

ARCHITECTUURPRIJS 2010

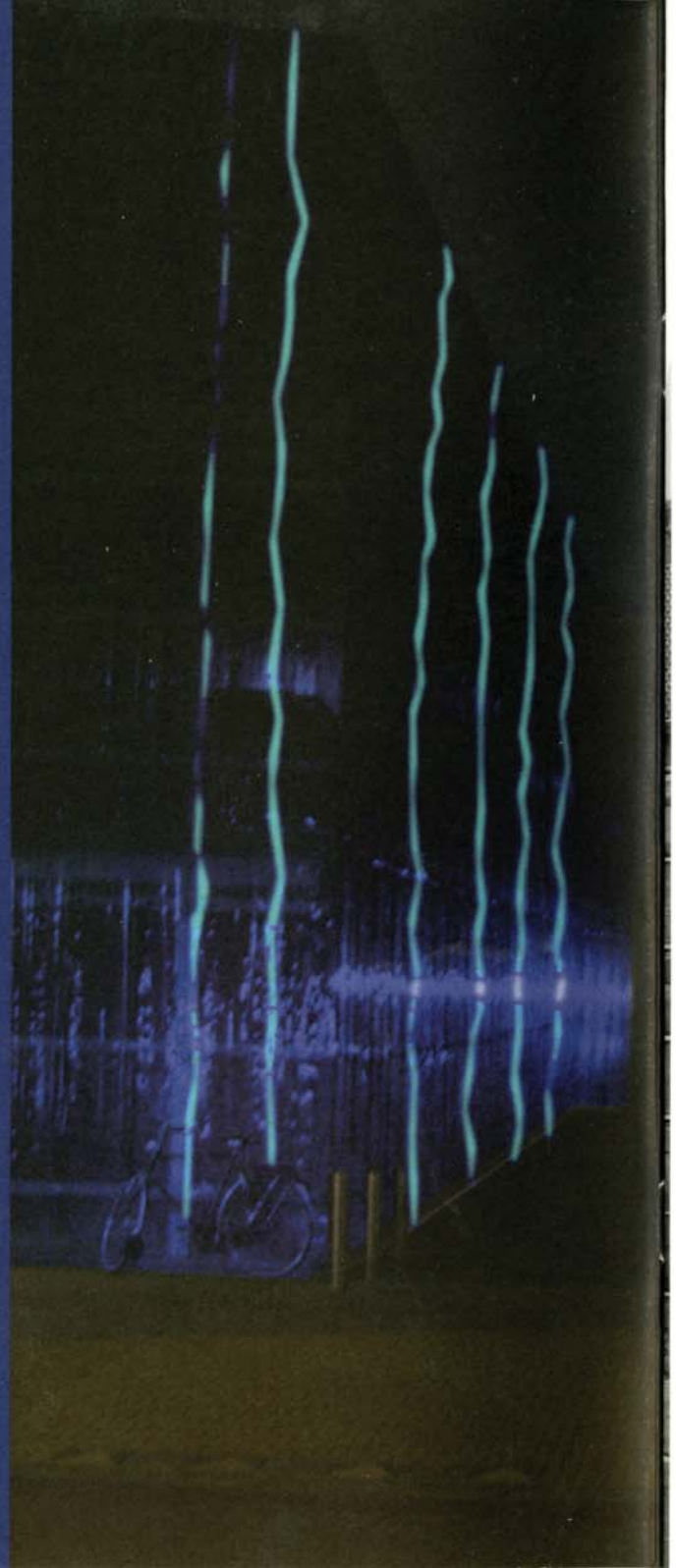

Bouwhuis

www.architectuurcentrumbouwhuis.nl

JURYRAPPORT ARCHITECTUURPRIJS APELDOORN 2010

De hand van de opdrachtgever

Bouwhuis

INHOUD

DE HAND VAN DE OPDRACHTGEVER 4
EEN TOELICHTING NAMENS DE JURY
Catja Edens

LIJST VAN INGEZONDEN PROJECTEN 10

BEZOEK AAN DE PROJECTEN 12
Hans van den Dobbelsteen

JURYOORDEEL 16
Catja Edens

COLOFON 18

INLEIDING

DE ARCHITECTUURPRIJS APELDOORN IS EEN JAARLIJKSE PRIJS VOOR ARCHITECTONISCHE EN STEDENBOUWKUNDIGE PROJECTEN, KUNSTWERKEN EN INRICHTING VAN DE OPENBARE RUIMTE. DE PRIJS WAS EEN INITIATIEF VAN NYSINGH ADVOCATEN-NOTARISSEN TE APELDOORN EN WORDT SEDERT 1 JANUARI 2009 VOORTGEZET DOOR WESTPOORT NOTARIAAT, DE GEMEENTE APELDOORN, HET BOUWHUIS CENTRUM VOOR MENS & GEBOUWDE OMGEVING EN DE BNA-KRING STEDENDRIEHOEK. DE INSCHRIJVING STAAT OPEN VOOR ALLE PROJECTEN DIE ZIJN OPGELEVERD TUSSEN 1 JULI 2007 EN 30 JUNI 2010 EN NOG NIET EERDER ZIJN INGEZONDEN.

Dit jaar wordt de prijs voor de **zeventiende keer uitgereikt** tijdens de feestelijke Nacht van de Architectuur, die gehouden wordt op 26 november 2010 in het Congrescentrum Orpheus te Apeldoorn. De prijswinnaar ontvangt een door de Apeldoornse kunstenaar Ferry Staverman ontworpen kunstwerk. In overleg met de architect zal op het winnende gebouw een herinneringsplaquette worden aangebracht. De vakjury van de Architectuurprijs bestaat traditioneel uit architecten, stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten en kritische deskundigen, die gezamenlijk een brede vertegenwoordiging van het vakgebied vormen. De samenstelling van de jury in 2010 is als volgt:

Edwin Oostmeijer | projectontwikkelaar/juryvoorzitter
Paul Diederen | architect
Hans van den Dobbelsteen | architect
Catja Edens | architectuurhistoricus
Jenny van Heeringen | architect
Frank Meijer | landschapsarchitect
Theo Reitsema | architect

Geert Jan Jonkhout, rayonarchitect bij het Gelders Genootschap, verzorgde de voorafgaande inventarisaties en adviseerde de jury. Dankzij hem werd de jury geinformeerd over de context en ontstaansgeschiedenis van projecten. Daarvoor veel dank.

De jury is twee keer bij elkaar geweest. Op 20 september 2010 zijn de 22 ingezonden projecten in een eerste ronde beoordeeld op basis van fotomateriaal, een plantoelichting en tekeningen. Bij deze bijeenkomst zijn negen projecten geselecteerd, die op 27 oktober 2010 zijn bezocht.

Vervolgens heeft de jury een aantal van de bezochte plannen uitgebreid besproken en gewogen. Dit heeft geleid tot het selecteren van vier genomineerde projecten, waarvan één de winnaar is.

DE HAND VAN DE OPDRACHTGEVER
EEN TOELICHTING NAMENS DE JURY

NOG MEER DAN ANDERS WAS DE JURY BENIEUWD NAAR DE PROJECTEN DIE ZOUDEN MEEDINGEN NAAR DE ARCHITECTUURPRIJS APELDOORN 2010. ZIJ VROEG ZICH AF OF DE CRISIS ZICH DIT JAAR WELLICHT ZOU DOEN GELDEN EN OP WELKE WIJZE DAT ZOU ZIJN. WAS HET AANTAL INGEDIENDE PROJECTEN MISSCHIEN TERUGGELOPEN OF WAS DE KWALITEIT LAGER DAN IN DE VOORGAANDE JAREN? HET BLEEK ALLEMAAL NIET HET GEVAL. OOK VOOR DE EDITIE VAN 2010 WAS HET AANBOD BREED EN VIEL EEN AANTAL PROJECTEN OP DOOR HUN HOGE KWALITEIT. HET WAS VOOR DE JURY AANLEIDING OM TE PRATEN OVER DE FACTOREN DIE BIJDRAGEN AAN HET SUCCES VAN BOUWPROJECTEN. DAARBIJ KWAM OOK DE ROL VAN OPDRACHTGEVER AAN DE ORDE. UITERAARD HEEFT DE JURY OOK DIT JAAR DE INGEDIENDE PROJECTEN BEOORDEELD OP ARCHITECTONISCHE KWALITEIT. ZIJ KIEST ER ECHTER VOOR OM IN DEZE TOELICHTING BIJZONDERE AANDACHT TE BESTEDEN AAN HET OPDRACHTGEVERSCHAP.

Sinds het eind van de jaren negentig mag het opdrachtgeverschap in de architectuur zich in een toenemende belangstelling verheugen. Geleidelijk aan is het besef gegroeid dat de opdrachtgever een sleutelfiguur is bij de totstandkoming van architectuur. Er is steeds meer aandacht voor zijn rol in het proces en er is meer waardering voor zijn bijdrage. Dit lijkt vandaag de dag misschien vanzelfsprekend, maar het is lang niet altijd zo geweest. Dat memoreerde Harm Tilman, hoofdredacteur van De Architect, nog onlangs in een bijdrage over opdrachtgeverschap op zijn blog. Daar schreef hij: 'Mijn gedachten gingen uit naar de jaren tachtig van de vorige eeuw toen een architect als Thom Mayne van Morphosis beweerde dat hij niet werd ingehuurd door opdrachtgevers, maar dat hij degene was die opdrachtgevers aannam of als ze hem niet bevielen de laan uitstuurde.' Amerikaanse architecten waren trouwens niet de enigen die er soms zo over dachten. Destijds waren er ook Nederlandse ontwerpers die weinig affiniteit hadden met het opdrachtgeverschap. Je zou zelfs kunnen stellen dat de architectuur in deze jaren vervreemd was geraakt van zijn opdrachtgevers. Met de neergaande economie aan het begin van de jaren tachtig, was de bouwactiviteit ook sterk afgenomen. Voor werk konden architecten vrijwel alleen nog terecht bij de woningbouwcorporaties. Dat waren destijds nogal ambtelijke organisaties waar weinig ruimte was voor vernieuwende architectuur. Hetzelfde gold voor de meeste particuliere bureaus die in de jaren tachtig het hoofd boven water wisten te houden. Zij speelden op safe met een zakelijke benadering van het vak die niet erg ingesteld was op vernieuwing. Architecten die wat anders wilden, zochten in veel gevallen hun toevlucht tot architectuurtheorie en de zogenaamde 'papieren architectuur', architectonische experimenten in tekeningen en maquettes. Deze voorhoede van vernieuwende en getalenteerde ontwerpers was daarmee verwijderd geraakt van de praktijk en de opdrachtgever.

Door Catja Edens

Halverwege de jaren negentig kwam echter verandering in deze situatie. De economie trok aan en de aandacht voor design en al snel ook voor architectuur, stedenbouw en landschapsarchitectuur groeide. Erg belangrijk voor deze ontwikkeling was dat de corporaties verzelfstandigden zodat er meer marktwerking kwam in de woningbouw. Daarbij werd ook architectonische kwaliteit een argument van betekenis. In de late jaren negentig en het begin van de eenentwintigste eeuw oogsten jonge vooruitstrevende bureaus zoals Mecanoo, MVRDV en OMA alom bewondering met hun frisse en gedurfde ideeën en gebouwen. Ze wisten bovendien grote opdrachten binnen te slepen waarmee ze hun ideeën in praktijk konden brengen.
Deze baanbrekende bureaus wilden zich niet laten afremmen door de vaak nog behoudende opdrachtgevers en zagen het als een uitdaging ze te verrassen en mee te slepen. Gaandeweg groeide echter ook het zelfbewustzijn van de opdrachtgever. Vooral opdrachtgevers in de publieke sector voelden een culturele verantwoordelijkheid en begonnen hun blik te verbreden. Mijlpaal in deze ontwikkelingen was de instelling van de Gouden Piramide als Rijksprijs voor inspirerend opdrachtgeverschap. Deze opvolger van de Zeven Pyramides wordt sinds 2003 jaarlijks uitgereikt.

Na de hoogtijdagen rond de eeuwwisseling, is het economisch tij inmiddels gekeerd en zijn er veel minder en ook minder grote opdrachten te verdelen. Bovendien beschikken architecten nu over beduidend minder speelruimte bij het verkrijgen van opdrachten, en bij het ontwerpen van gebouwen en plannen. De richtlijnen in Europese aanbestedingsprocedures stellen vaak zeer hoge eisen aan het ervaringsniveau, de bedrijfsgrootte en de omzet van bureaus, zodat de kleinere en meer experimentele bureaus minder kans maken. De jury van de Architectuurprijs Apeldoorn ziet deze situatie als een uitvloeisel van een risicomijdende cultuur, waarin vooral de grote opdrachtgevers op zeker willen spelen. Ze worden daarin nog aangemoedigd door allerlei procesmanagementbureaus die zorgen voor dichtgetimmerde procedures en contracten. Het heeft tot gevolg dat de laatste jaren veel 'veilige' architectuur is gerealiseerd waarbij de rol van de architect vaak wordt teruggebracht tot die van 'esthetisch adviseur'. Deze ontwikkeling is nog het meest zorgwekkend voor jonge architecten.

Een hele generatie van jong ontwerptalent dreigt door al deze verstikkende procedures buiten de boot te vallen. Het is voor deze groep ontwerpers zeer lastig om opdrachten te krijgen omdat ze weinig ervaring hebben, maar ze hebben ook weinig ervaring omdat ze bijna geen opdrachten kunnen binnenhalen. Het is een situatie die doet denken aan de jaren tachtig. Gelukkig zoeken architecten en opdrachtgevers steeds actiever toenadering tot elkaar om kennis en inzichten te delen en hun krachten te bundelen. De vele

internetsites waar het onderwerp opduikt (zoals Archined, dossier Europese aanbestedingen), maar ook de debatten en symposia als 'Opdrachtgever zoekt architect '(dit najaar gehouden aan de TU Delft), getuigen daarvan. De jury van de Architectuurprijs Apeldoorn is ervan overtuigd dat daarmee kansen ontstaan om bijzondere en vernieuwende architectuur te realiseren. Als opdrachtgevers besluiten om niet meer de aanbesteding als standaardprocedure te hanteren en als die aanbestedingsprocedures, als ze wel worden ingezet, minder rigide worden vormgegeven, kan er weer ruimte ontstaan voor nieuwe energie, creativiteit en onverwachte oplossingen.

Ook de landelijke architectuurnota Een cultuur van ontwerpen uit 2008 staat uitgebreid stil bij de rol van de opdrachtgever in de architectuur. Daarbij wordt het onderscheid gemaakt tussen professionele en incidentele opdrachtgevers. Tot de eerste groep behoren projectontwikkelaars, corporaties, overheden, natuur- en landschapsbeheerders, organisaties die regelmatig opdrachten verlenen en zich daarin professionaliteit hebben verworven. Deze groep is zich in steeds sterkere mate bewust van de kracht van goede architectuur – niet alleen als bijdrage aan de maatschappij maar ook als interessante economische investering. De incidentele opdrachtgevers verlenen slechts een of enkele keren een opdracht aan een architect. Dit zijn bijvoorbeeld bedrijven, zorginstellingen, scholen maar ook particulieren die zich individueel en ook steeds vaker collectief als opdrachtgever manifesteren. Deze groep opdrachtgevers heeft weinig ervaring en komt meestal voor het eerst in aanraking met alle procedures die bij een bouwproject komen kijken. Dikwijls maken ze gebruik van gespecialiseerde bureaus om hun expertise te vergroten.
In de oogst van projecten die zijn ingediend voor de Architectuurprijs Apeldoorn zijn beide typen opdrachtgevers in verschillende variaties vertegenwoordigd. Daaronder bevinden zich corporaties, een ontwikkelende bouwer, bedrijven, een bouwbureau, een stichting, onderwijsinstellingen, zorginstellingen en natuurlijk particuliere opdrachtgevers.

Een belangrijke partij die hier ook genoemd moet worden is de gemeente Apeldoorn zelf. Met verve vervult zij haar rol als partij met de visie voor de grotere schaal en de langere termijn zodat de architectonische ontwikkelingen binnen de gemeentegrenzen een basis krijgen. Vorig jaar noemde de jury in haar toelichting al de ontwikkelingsvisie Zuidwestpoort, de plannen voor de Kanaalzone en de Kanaaloevers, en het Apeldoorns waterplan Werken aan Water. En inmiddels wordt ook gewerkt aan projecten in het kader van het ontwikkelings- en beleidsplan voor de Prins Willem Alexander-zone en het kaderplan 'Toekomst Park Berg en Bos'. De gemeente Apeldoorn is zich helder bewust van haar identiteit maar ook van de mogelijkheden die ze voor de toekomst wil creëren. Daarbij

verdient het Regieplan Binnenstad dat begin dit jaar door de gemeenteraad werd vastgesteld een speciale vermelding. In dit plan werden de verschillende visie, onderzoeken en uitgangspunten voor de binnenstad omgezet in een instrument waarmee de komende jaren regie gevoerd kan worden.

Al tijdens de eerste bijeenkomst in september spraken de juryleden van de Architectuurprijs Apeldoorn met elkaar over het belang van goed opdrachtgeverschap. De jury was benieuwd naar de afwegingen van de opdrachtgevers van de ingediende projecten. In hoeverre was het opdrachtgeverschap van invloed geweest op de projecten. Waarom hadden de opdrachtgevers voor de architect in kwestie gekozen? En sloten de resultaten van het werk aan bij hun verwachtingen? Zij besloot de opdrachtgevers van alle ingediende projecten met deze vragen te benaderen.
De uitkomsten waren interessant. Bij particuliere opdrachtgevers die hun eigen huis laten bouwen, blijkt de keuze van de architect – overigens niet verrassend– zeer persoonlijk. Vaak is de ontwerper afkomstig uit kringen van bekenden en relaties en is de keuze om met iemand in zee te gaan persoonlijk en gevoelsmatig. 'We zochten een architect die niet alleen als architect bij ons paste, maar ook als mens' zo formuleerde één van de respondenten het. Over de resultaten zijn de huizenbezitters zelf ook zeer tevreden. De jury zag echter geen aanleiding om een van deze woningen op te nemen in de lijst van geselecteerde projecten. Ze gelooft dat de woningen voor de bewoners comfortabel en passend zijn, maar vond de architectuur nergens echt overtuigend. Daarbij realiseert de jury zich dat er geen architectuuropdracht persoonlijker van aard is dan een eigen huis.

Een bijzonder geval is het project aan de Waterloseweg dat op basis van Collectief Particulier Opdrachtgeverschap tot stand kwam. Deze specifieke vorm van opdrachtgeverschap wint de laatste jaren aan populariteit en biedt vergeleken bij het gebruikelijke particuliere opdrachtgeverschap meer mogelijkheden. Hoewel met het gezamenlijke budget en de gezamenlijke ideeën van de opdrachtgevers in theorie veel mogelijk is, zijn de resultaten van dit soort projecten vaak middelmatig. Dat geldt ook voor de patiowoningen voor senioren aan de Waterloseweg. We zien hier geen bijzonder mooie en passende architectuur of voorzieningen die een mogelijke meerwaarde bieden boven een individuele woning, zoals een collectieve tuin, terras of zwembad. Integendeel: de jury klemt zelfs de kiezen op elkaar over de missers in dit project. De keuze van patiowoningen in combinatie met ten eerste de typologie van de seniorenwoning en ten tweede deze opzet in rijwoningen, wringt aan alle kanten. De patio's hebben de kwaliteit van een luchtplaats en de gesloten gevelwand met garagedeuren haalt de kwaliteit van de Waterloseweg als aantrekkelijk oud dorpslint omlaag. De jury vindt het dan ook onbegrijpelijk

dat de gemeente op basis van de visie op de Prins Willem Alexanderzone met dit project heeft ingestemd.
Verder maakt de jury zich zorgen over de praktijk van het collectief particulier opdrachtgeverschap. Het lijkt erop dat de professionele bureaus die ondersteuning bieden aan de opdrachtgevers, zoals hier SIR-55, het proces van totstandkoming sterk standaardiseren zodat geen verrassende kwaliteit ontstaat maar middelmatigheid. Ook dit moet worden gezien in het licht van de risicomijdende cultuur in de bouwwereld.

Het blijkt dat de jury bijzondere kwaliteit in woningbouw juist moet zoeken bij de professionele opdrachtgevers in deze sector. Zo was 't Beekveld op het voormalige Hokatexterrein in Ugchelen voor de jury een ware verrassing. Ontwikkelend bouwbedrijf Plegt-Vos realiseerde hier een project met vijf woongebouwen waarvan vooral de twee terrasvormige complexen overtuigen. Uit het uitgebreide antwoord op de vragen van de jury blijkt dat de architect is gekozen op basis van het programma, de locatie, maar ook de betrokkenheid van de architect bij de regio. Bovendien is het contact tussen opdrachtgever en architect tijdens het gehele proces intensief geweest. Doordat de opdrachtgever tevens bouwer was, konden techniek, logistiek en detaillering nauwkeurig met de architect worden afgestemd wat heeft geleid tot een passend en zorgvuldig uitgewerkt project.
Een ander woningbouwproject dat opviel door de hoge kwaliteit is het complex van zorgwoningen voor mensen met een lichte verstandelijke handicap aan de Zutphensestraat/ Mansardehof. Uit het antwoord op de vragen van de jury blijkt vooral de aandacht die corporatie De Goede Woning heeft besteed aan het omgaan met de krappe en ingewikkelde locatie. Bij het selecteren van de ontwerper was het creatief omgaan met de kavel, passend in het bestemmingsplan, dan ook een belangrijke leidraad. Daarnaast is gezocht naar een bureau met een luisterend oor voor de gebruikers. De Goede Woning sluit haar reactie op onze vragen af zoals het een corporatie betaamt: 'Onze tevredenheid is met name afhankelijk van de tevredenheid van onze klanten. Zij zijn zeer tevreden.' De jury vindt ook dat de omwonenden zeer tevreden mogen zijn met de transformatie van de voorheen wat slordige en ongemakkelijke toegang tot de achtergelegen wijk. De twee woongebouwen vleien zich vanzelfsprekend op de ondiepe kavels aan weerskanten van de Mansardehof en vormen in hun vormgeving een mooie overgang tussen de oude bebouwing aan de Zutphensestraat en de nieuwbouw erachter.

Opvallend in de oogst van de Architectuurprijs Apeldoorn 2010 waren tot slot twee projecten van incidentele opdrachtgevers: De St@art van Stichting De Apenheul en het Apeldoorns Centrum voor Natuur en Milieu-educatie en de renovatie en uitbreiding van

de Politieacademie. Met de St@art is een architectonisch beeldmerk gecreëerd voor De Apenheul. De opdrachtgevers gaven aan vooral te hebben ingezet op de duurzaamheid van gebouw en bouwproces naast aspecten als esthetiek en functionaliteit. Op basis daarvan kozen zij voor architectenbureau RAU dat een organische bouwvorm ontwikkelde dat de nieuwe ingangsroute naar het park onderstreept. Beeldbepalend is de toepassing van hout als bouwmateriaal. De opdrachtgevers hadden veel waardering voor de constructieve en snelle respons van de ontwerper en het feit dat de uitgangspunten van duurzaamheid en het esthetische beeld gedurende het hele proces werden hoog gehouden. Toch heeft de jury daar kanttekeningen bij. Opvallend is namelijk het contrast tussen de prachtige gebogen glazen gevel en de ruimtelijke uitwerking aan de binnenzijde. De ruimtelijke continuïteit die de gevel aan de buitenkant kenmerkt, kan binnen nauwelijks worden ervaren. Ook vindt de jury het vreemd en spijtig dat de punt van De St@art ontbreekt.

De opdracht voor uitbreiding en renovatie van de Politieacademie is verstrekt via een Europese aanbestedingsprocedure. In de tweede ronde werd gekozen uit vijf architectenbureaus waarvan Atelier Pro de opdracht kreeg toegekend. De opdrachtgever legt uit dat de visie van Atelier Pro zeer goed aansloot bij de wensen zoals vertaald in het programma van eisen: een compact gebouw met een representatief uiterlijk waarin ontmoeting centraal zou staan. In het ontwerp van Atelier Pro kreeg de centrale ruimte tussen de gebouwen een glazen overkapping zodat deze dienst kon doen als centraal atrium. In dit nieuwe hart van het gebouw werden centrale voorzieningen gevestigd en komen logistieke stromen samen. De oude gebouwdelen ondergingen een zorgvuldige renovatie waarin oude kwaliteiten werden teruggebracht en aangevuld. Het geheim van de hoge kwaliteit van dit project lijkt vooral te schuilen in de constante samenstelling van het team van de opdrachtgever. Daardoor bleef het proces van Europese aanbesteding tot realisatie helder en doelgericht.

De jury heeft met veel belangstelling kennis genomen van de oogst voor de Architectuurprijs Apeldoorn 2010. Evenals elders in Nederland lijkt de opdrachtgever in Apeldoorn een belangrijke rol te spelen bij de totstandkoming van architectonische kwaliteit. De grote variatie aan projecten en typen opdrachtgevers stemt de jury positief over de vitaliteit van de stad Apeldoorn. Zij kijkt dan ook met belangstelling en vertrouwen uit naar de architectuur van de komende jaren.

LIJST VAN INGEZONDEN PROJECTEN

1. NIEUWBOUW BASISSCHOOL DE ZONNEWENDE
ARCHITECT | Paul van Olden van VOM Architectuur & Techniek, Duiven

2. NIEUWBOUW NATUURHUIS BERG EN BOS | APENHEUL (DE ST@ART)
ARCHITECT | Thomas Rau van Architectenbureau RAU, Amsterdam

3. WONINGBOUW VELLERTHEUVEL, VLEK 11 ZUIDBROEK
ARCHITECT | Erick van Egeraat, Michiel Raaphorst van Designed by Erick van Egeraat, Rotterdam

4. WONINGBOUW 'T BEEKVELD OP HET HOKATEX-TERREIN
ARCHITECT | Gerard Zwerus, Shyla Rietveld van MTB Architecten, Apeldoorn

5. UITBREIDING/RENOVATIE POLITIEACADEMIE
ARCHITECT | Atelier PRO (Leon Thier), Den Haag

6. NIEUWBOUW WONING ELBURGERWEG 12
ARCHITECT | J.W. Maas van Maas Architecten BV, Lochem

7. NIEUWBOUW BEDRIJFSVERZAMELGEBOUW LEON LAAN VAN DE LEEUW APELDOORN
ARCHITECT | Jesse van der Veen van Min2 Bouw-Kunst, Bergen NH

8. ZORGWONINGEN ZUTPHENSESTRAAT/MANSARDEHOF
ARCHITECT | Alie ten Kate van Sacon Architectuur Stedenbouw Landschap, Zwolle

9. NIEUWBOUW WONING VELDEKSTER
ARCHITECT | Paul van Ercken Calandt van VEC Architecten, Apeldoorn

10. NIEUWBOUW BEDRIJFSPAND TEN HAVE METAALWERKEN
BEDRIJVENTERREIN APELDOORN NOORD II
ARCHITECT | Lars Courage van Courage Architecten, Apeldoorn

11. NIEUWBOUW WONINGEN EIKEPAGELAAN ZUIDBROEK
ARCHITECT | S. Kragh van Tegnestuen Vandkunsten, Kobenhavn DK

2

PAG 12

ARCHITECT: Thomas Rau van Architectenbureau RAU | Amsterdam

DE ST@ART
NATUURHUIS BERG EN BOS

3

PAG 13

ARCHITECT: Gerard Zwerus | Shyla Rietveld van MTB Architecten | Apeldoorn

WONINGBOUW HOKATEXTERREIN

T'BEEKVELD

4

PAG 13

ARCHITECT: Atelier PRO | Leon Thier | Den Haag

POLITIEACADEMIE

UITBREIDING/RENOVATIE

5

PAG 14

ARCHITECT: Alie ten Kate van Sacon Architectuur Stedenbouw Landschap | Zwolle

MANSARDEHOF

ZORGWONINGEN

12. NIEUWBOUW WONING EIKEPAGELAAN 108 ZUIDBROEK
ARCHITECT | Paul van der Jeugd van Van der Jeugd architecten, Enschede

13. VERBINDINGSGANG THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT APELDOORN
ARCHITECT | Van Ancum Hoogendoorn BV, Hilversum

14. TOONZALEN ASIADES BEDRIJVENTERREIN APELDOORN NOORD II
ARCHITECT | Hendrik Lensink van Buro Duck, Deventer

15. ACHT PATIOWONINGEN WATERLOSEWEG COLLECTIEF PARTICULIER OPDRACHTGEVERSCHAP
ARCHITECT | ing. H. Zweede MArch van Factor Architecten bv, Duiven

16. VILLA FEENSTRA APELDOORN
ARCHITECT | Hendrik Lensink van Buro Duck, Deventer

17. UITBREIDING ZORGCENTRUM RUMA SAJA
ARCHITECT | Paul van Ercken Calandt van VEC Architecten, Apeldoorn

18. DE FIERLING, APPARTEMENTEN & COMMERCIËLE RUIMTE
ARCHITECT | Gerard Zwerus, Bettina Regeling van MTB Architecten, Apeldoorn

19 WOONGROEP DE BOTERBLOEM
ARCHITECT | ir. A. Gobas van GOBAS architecten, Apeldoorn

20 NIEUWBOUW WONING HULLEWEG BEEKBERGEN
ARCHITECT | A. Witteveen van Witteveen Architecten bna bv, Apeldoorn

21. UITBREIDING WONING FRISOLAAN APELDOORN
ARCHITECT | Witteveen Architecten, Apeldoorn

22. WOONHUIS JOOSTEN VELDEKSTER UGCHELEN
ARCHITECT | Ed Euser van Artec Architecten, Apeldoorn

BEZOEK AAN DE PROJECTEN

1 ACHT PATIOWONINGEN WATERLOSEWEG COLLECTIEF PARTICULIER OPDRACHTGEVERSCHAP
ARCHITECT: Ing. H. Zweede MArch van Factor Architecten bv | Duiven

Dit project is interessant omdat het opdrachtgeverschap collectief is georganiseerd. In dit geval gebeurde dit via een adviesbureau, dat zich heeft gespecialiseerd in dit type opgaves en processen. Met als belangrijkste argumenten geborgenheid en veiligheid, hebben de bewoners gekozen voor een woningtype met patio. Daarbij schreven de stedenbouwkundige randvoorwaarden een kapvorm voor. Het resultaat is een van zijn omgeving vervreemd project. Het sluit door zijn aangesloten bebouwing niet goed aan op de stedenbouwkundige structuur die de Apeldoornse linten zo kenmerkt.
De voorgeschreven kappen (waar de bewoners dus niet voor gekozen hebben) doen het beeld geen goed. De twee woningen waarbij de patio aan de straatzijde is gelegen, zijn dissonanten in het geheel. De robuuste hekwerken zijn overdreven gedimensioneerd en roepen bij de jury eerder associaties op met angst dan met veiligheid. De achtergevel, gelegen aan een nu nog onbebouwd gebied, wordt aanzienlijk sypathieker gevonden dan de straatgevel.

2 NIEUWBOUW NATUURHUIS BERG EN BOS/APENHEUL DE ST@ART
ARCHITECT: Thomas Rau van Architectenbureau RAU | Amsterdam

Het Natuurhuis is het nieuwe ontvangstgebouw van de Apenheul. Het gebouw is op een fantastische locatie gelegen en maakt daarvan dankbaar gebruik met een mooie, dramatische parkgevel. De materiaalkeuze en detaillering van de gevel zijn goed en verzorgd uitgevoerd. De consequente doorsnede, wordt kleiner richting de staart van het gebouw. Het gebouw opent zich naar het park en maakt een uitnodigend gebaar naar het publiek. Een overdekte buitenruimte biedt daarbij onvermoede gebruiksmogelijkheden.
De ontmoetingsruimtes binnenin het gebouw zijn aangenaam en overtuigend, zolang de relatie met de buitenruimte zichtbaar blijft. De jury vindt het juist daarom jammer dat het programma niet volledig in de bedachte vorm blijkt te passen. Een aantal tussenwanden loodrecht op de gevel vormt een ruimtelijk obstakel en onderbreekt de continuïteit van de hoofdvorm. Ook de bijzondere doorsnede van het gebouw kan nergens volledig worden ervaren.
Dit doet afbreuk aan de helderheid van het ontwerpconcept. Vanuit de voorruimte naar de prachtige aula op de benedenverdieping is niets meer voelbaar van de ruimtelijke kwaliteit.

Ondanks deze kritische noten is de jury zeer onder de indruk van dit oorspronkelijke en aangename gebouw en heeft ze dan ook besloten dit gebouw te nomineren voor de Architectuurprijs Apeldoorn 2010.

3 WONINGBOUW 'T BEEKVELD OP HET HOKATEX-TERREIN
ARCHITECT: Gerard Zwerus | Shyla Rietveld van MTB Architecten | Apeldoorn

De invulling van het Hokatex-terrein was voor de jury een aangename verrassing. Op het terrein is een aantal – bewust verschillende – lineaire gebouwen gerealiseerd, die met hun richting de aandacht vestigen op de aanwezige waterlopen. Daarmee referen ze enerzijds aan het industriële verleden van de plek en anderzijds landschappelijke openheid bieden. De stedenbouwkundige setting is overtuigend en geeft veel kwaliteit, waarbij de kanttekening wordt gemaakt dat de entree naar de parkeergarage subtieler had moeten worden ingepast. De plaatsing van twee gebouwen, subtiel verschoven van elkaar en loodrecht op de weg, is zeer krachtig. Het is een niet alledaagse oplossing in een woonwijk en is op deze locatie goed gekozen.
De twee tot nu toe gerealiseerde projecten verschillen niet alleen in uiterlijk, maar ook in kwaliteit. De twee samenhangende gebouwen vormen een fraai geheel met gepleisterde binnengevels en houten buitengevels. Sereen en statig, met een mooie en ruimtelijke ontsluiting. De woningplattegronden zijn hier royaal, met riante buitenterrassen. Het is wel jammer dat de terrassen aan de zuidzijde volledig zijn overkapt, waardoor onnodig daglicht aan woning en terras wordt onthouden.
Het tweede complex op dit terrein is van mindere kwaliteit. Het ontwerp, en met name de kapvorm, doet geforceerd aan, hetgeen in de woningen ook tot moeilijk bruikbare ruimtes leidt.
Al met al een bovengemiddeld project, dat de jury dan ook met volle overtuiging wil nomineren voor de Architectuurprijs Apeldoorn 2010.

4 UITBREIDING/RENOVATIE POLITIEACADEMIE
ARCHITECT: Atelier PRO | Leon Thier | Den Haag

Dit project gaat verder dan het renoveren van een voormalig KLeinseminarie. De vondst om de kloostertuin met een gedurfde vorm te overkappen geeft alles een natuurlijke plek. De ruimte die aldus ontstaat is betekenisvol, want zij geeft identiteit en biedt plaats

voor ontmoeten en samenwerken. Het is voelbaar dat deze ruimte werkt! Het gebouw is beter geworden dan het waarschijnlijk ooit is geweest.
De samenwerking tussen opdrachtgever, architect, projectmanagement en uitvoering lijkt voorbeeldig te zijn geweest. Het resultaat overtuigt zowel op het niveau van de grote schaal als op het niveau van het detail. De kritiek van de jury richt zich vooral op de nieuwbouwgedeeltes van het complex. Hier waren luchtigere en lichtere bouwdelen meer op zijn plaats geweest in plaats van de gekozen zware en behoudende architectuur. Het lijkt alsof deze bouwdelen minder aandacht hebben gekregen. De gedachte die na het bezoeken van dit gebouw bij een aantal juryleden bleef hangen, is dat het jammer is dat dit publieke gebouw niet voor het publiek toegankelijk is.
De stad is een monument rijker. Dit project wordt door de jury dan ook genomineerd voor de Architectuurprijs Apeldoorn 2010.

5 ZORGWONINGEN ZUTPHENSESTRAAT | MANSARDEHOF
ARCHITECT: Alie ten Kate van Sacon Architectuur Stedenbouw Landschap | Zwolle

Een sympathiek en bescheiden project, zorgvuldig ontworpen op een belangrijke, maar lastige plek. De jury vindt het ontwerp een knap antwoord op de uitdaging die de plek in zich draagt. De stedenbouwkundige accenten liggen op de goede plekken, de verfijnde gevels hebben een mooie, tijdloze kwaliteit en de smalle beukmaat zorgt voor een prettige schaal.
Het complex biedt haar bewoners een beschermde woonvorm aan. De jury vindt het daarom wel jammer dat de binnenhof, waarop alle woningen uitkomen, net niet de mooie gezamenlijke buitenruimte is geworden die het zou kunnen zijn.
Eenvoud overtuigt. Dus heeft de jury dit project genomineerd voor de Architectuurprijs Apeldoorn 2010.

6 WONINGBOUW VELLERTHEUVEL VLEK 11 ZUIDBROEK
ARCHITECT: Erick van Egeraat | Michiel Raaphorst van Designed by Erick van Egeraat | Rotterdam

In dit ambitieuze project is ervoor gekozen om de woningen te organiseren rondom hoven. Hierdoor wordt het beeld naar buiten door het geheel bepaald en dat is een sterke keuze. Individuele woningen zijn nauwelijks afleesbaar, het collectieve beeld is leidend. De keuze voor het binnenhof is vanuit dat perspectief begrijpelijk. Auto's en speelplekken worden aan het oog van passanten onttrokken en er kan een besloten of geborgen binnengebied ontstaan.
Helaas is deze kwaliteit naar het oordeel van de jury niet ontstaan. Doordat de afmetingen van de hoven en de hoogte van de gebouwen niet op elkaar zijn afgestemd, leidt de schaal van het binnengebied niet tot enige vorm van beslotenheid of ruimtelijke kwaliteit. Auto's domineren de terreininrichting, schuttingen en bergingen blokkeren iedere interactie tussen privétuinen en binnenhof. De oriëntatie van de woningen en het binnenkomen via de achter- en niet de voorzijde is niet doordacht.
Het minimale budget dat voor deze (starters)woningen beschikbaar was, is niet goed besteed. De buitengevel is gecompliceerd en lijkt daardoor onnodig duur. Het gevolg is dat bij dit soort projecten belangrijke zaken als terreininrichting, erfscheidingen en buitenbergingen onvoldoende aandacht en kwaliteit gekregen hebben.

7 TOONZALEN ASIADES BEDRIJVENTERREIN APELDOORN NOORD II
ARCHITECT: Hendrik Lensink van Buro Duck | Deventer

Een heel mooi, ruimtelijk ontworpen project. Een ruime, consequent doorlopende trap geeft structuur aan het interieur. De jury waardeert dit project zeer om deze kwaliteiten, juist omdat bij dit soort bedrijfsgebouwen de architectonische kwaliteit en ruimtelijke beleving doorgaans minder aandacht krijgt.
De opdrachtgever heeft dan ook visie getoond. Wat de jury betreft had de museale binnenruimte nog beter kunnen worden ingericht. De hoge binnenwanden in de toonzalen doen de ruimtelijke potentie van het gebouw tekort.

JURYOORDEEL

APELDOORN WORDT NIET BIJ UITSTEK GEZIEN ALS EEN HISTORISCHE STAD. TOCH HEEFT DEZE STAD UNIEKE HISTORISCHE KWALITEITEN DIE STEEDS MEER WORDEN ONDERKEND. HET GEMEENTELIJK BELEID VAN DE LAATSTE JAREN IS EROP GERICHT OM DIE SPECIFIEKE RUIMTELIJKE KWALITEITEN ZOALS HET APELDOORNS KANAAL, DE STRUCTUUR VAN BEKEN EN SPRENGEN, DE APELDOORNSE HUISJES EN GRINDBERMEN EN HET VELE MONUMENTALE GROEN TE INCORPOREREN IN NIEUWE PLANNEN VOOR DE STAD. IN DAT BELEID PAST OOK DE AANDACHT VOOR BEHOUD EN GEBRUIK VAN HISTORISCHE GEBOUWEN.

Bij het bezoek aan de geselecteerde projecten was de jury unaniem onder de indruk van de renovatie en uitbreiding van de Politieacademie. Sinds de jaren zeventig is deze academie gevestigd in het voormalige rooms-katholieke Kleinseminarie in Apeldoorn (1935). Toen zich rond het jaar 2000 groot onderhoud aandiende voor een aantal onderwijslocaties in het midden van het land, besloot de Politieacademie in te zetten op de hoofdlocatie in Apeldoorn. Met het vernieuwde en uitgebreide gebouw concentreert de academie haar activiteiten in de regio en kan zij verschillende andere locaties sluiten. Hoewel dit heeft gevraagd om een omvangrijke investering van 73,3 miljoen euro, bleek het toch de goedkoopste oplossing. Het is in de ogen van de jury ook verreweg de beste.

Om het omliggende landschap intact te houden, is de nieuwbouw zoveel mogelijk binnen de bestaande bebouwing gerealiseerd. Daarbij is de belangrijkste ingreep de glazen overkapping van de oorspronkelijke binnentuin. De paraboolvormige draagconstructie voegt zich opvallend maar tegelijk ook vanzelfsprekend tussen de bestaande bouwdelen. De jury vindt het goed dat de architect zich hier niet op de achtergrond heeft gehouden – bij de keuze om de binnentuin in het gebouw te incorporeren lag immers een eenvoudige rechte overkapping voor de hand. Met de uitgesproken dakvorm voegt de architect hier zelfbewust een nieuwe laag aan het bestaande gebouw toe. Het atrium dat daarmee is ontstaan is een monumentale lichte ruimte geworden waarin staf, studenten en activiteiten elkaar op vanzelfsprekende wijze ontmoeten. De ruimte werkt zelfs veel beter dan men ooit heeft kunnen vermoeden. Er wordt minder gebeld en gemaild en collega's en studenten spreken elkaar veel meer persoonlijk wat de gehele organisatie ten goede komt.

Ook de aanpak van de oude gebouwdelen dwingt bij de jury veel bewondering af. Het oude gebouw is zoveel mogelijk teruggerestaureerd en de oorspronkelijke materialen en opvallende kleuren bepalen weer het beeld. De ruimtelijke ingrepen om het gebouw geschikt maken voor hedendaagse les- en leermethodes respecteren de oude structuur

Door Catja Edens

en uitstraling van het gebouw. Bovendien zijn bijzondere ruimtes op vindingrijke wijze ingericht voor nieuwe functies, een voorbeeld is de monumentale kapel waarin tegenwoordig het restaurant is gevestigd.

Wat minder enthousiast is de jury over de nieuwe bouwdelen die buiten het oorspronkelijke gebouw zijn toegevoegd. Deze bereiken nergens de uitzonderlijke kwaliteit die de rest van het project kenmerkt. Wat beklijft is echter de overweldigende kwaliteit van het complex als geheel. De jury zou zelfs wensen dat buitenstaanders daarvan ook zouden kunnen meegenieten. Misschien is het in de toekomst nog mogelijk om het gebouw in te zetten voor concerten of lezingen.

De jury heeft niet alleen bewondering voor de constante kwaliteit van het werk van de ontwerpers Atelier Pro en Leon Thier maar ook voor de inspanningen van het compacte bouwbegeleidingsteam dat dit tien jaar durende project trouw heeft begeleid. Nog meer bewondert de jury echter de keuze die is gemaakt om de ingewikkelde renovatie en uitbreiding van dit oude gebouw ter hand te nemen en niet te kiezen voor nieuwbouw. De historische kwaliteiten van dit voor Apeldoorn belangrijke historische gebouw komen nu, meer dan ooit, tot hun recht.

COLOFON

Dit juryrapport is een uitgave van Westpoort Notariaat te Apeldoorn,
ondersteund door Architectuurcentrum Bouwhuis.

Bouwhuis

© 2010 De betreffende auteurs en fotografen

Eindredactie | Edwin Oostmeijer, Catja Edens
Grafische vormgeving | www.agraphics.nl, Anita Amptmeijer - BNO
Architectuurfotografie | Harry Noback
Fotografie omslag | Instituut Lichtontwerpen
Drukwerk binnenwerk | Netzodruk
Drukwerk omslag | TeSligte drukkerij

Vormgeving Anita Amptmeijer - BNO www.agraphics.nl

instituut lichtontwerpen
www.lichtontwerpen.nl

HOOFDSPONSORS

Westpoort Notariaat
Koopmans Bouw
Nijhuis Bouw
Veluwse Bouw bv
Aannemingsbedrijf Draisma bv

SPONSORS

BAM
Bemog Projektontwikkeling bv
Dijkhof Bouw
Dura Vermeer Bouw Hengelo bv
Loostad bv

Woningcorporaties:
Ons Huis
De Woonmensen
De Goede Woning
Beter Wonen

De Stentor

SUBSPONSORS

Bouwfonds Ontwikkeling

Gelders Genootschap, adviesbureau voor Ruimtelijke kwaliteit en Cultuurhistorie

Installatie Techniek Apeldoorn bv
Meerwaarde Totaal bv
Meerwaarde Onderhoud bv
Moes Bouwbedrijf Oost bv
Nikkels Bouwbedrijf bv
Reinbouw bv
Welling Bouw | Vastgoed bv

Bouwhuis
centrum voor mens & gebouwde omgeving

www.architectuurcentrumbouwhuis.nl